

17 februari 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

VO-examens en doorstroom: nader onder de loep genomen
- Consequenties / Waarde diploma / Deficiënties en wat daarmee te doen
- En nog wat andere zaken...

De kogel is door de kerk van het voortgezet onderwijs. Het landelijk examen krijgt, naast de eerdere aanpassingen voor het spreiden van de tijdvakken en het dus ook verspreid examen kunnen doen als leerling, nog meer reliëf voor alle betrokkenen. Zij hadden in de afgelopen weken al via een heleboel media-kanalen laten weten dat het absoluut anders moest. Vervolgens toonden allerlei onderzoeken aan dat de veerkracht van veel leerlingen ook sterk aan het teruglopen is.

Samen met alle spanningen die het afleggen van landelijk opgestelde en te beoordelen examens sowieso al met zich meebrengt, kan er sprake gaan zijn van een generatie jongeren waarbij de vertraging een behoorlijk lange tijd van invloed is op het geestelijk welzijn en de mogelijkheden om een bestaan en loopbaan vorm te geven. Een grote groep zal het wel redden maar een andere groep is dusdanig kwetsbaar aan het worden dat er voldoende redenen waren om fors in te grijpen. Hetgeen nu bekend is gemaakt, afgelopen vrijdag, is wel te zien als een compromis. Het blijft wel gewoon een kwestie van het afleggen van een volledig landelijk examen. Maar voor het havo en vwo worden de kansen om te slagen vergroot – vergeleken met wat de verwachting is op basis van 'wat als er niets gebeurt om de leerlingen en de scholen tegemoet te komen'. Of het daarmee weer 99% wordt, dat is wel een interessante vraag, maar met een 'normale' 92% (gemiddeld voor alle schoolsoorten) kan men best tevreden zijn.

We lopen hier het voorstel door. Eerst aan de hand van de onderdelen ervan (waarbij zeker nog wel wat kanttekeningen zijn te plaatsen), vervolgens kijkend naar de consequenties voor de doorgang naar het hoger onderwijs. Het valt aan te nemen dat de regering daarvoor nog met een eigen protocol komt, samen met de onderwijskoepels. Bovendien verschijnt uiterlijk deze maand een nationaal onderwijsplan waarin ook allerlei aanzetten zouden kunnen worden gegeven.

Inhoud

1	Voorstel voor aanpassing examens	2
1.1	Nuancering wiskunde	
1.2	Rekenen als schoolexamenvak = geen kernvak	
1.3	Lijkt op mbo... maar... (en denk aan 'voorwaardelijk gaan studeren')	
1.4	Wel alle cijfers op het diploma	
2	Waarde van het diploma	3
2.1	Monitoren en statistieken opmaken	
2.2	Normering centraal examen – lastig...	
2.3	Examen doen verdeeld over meerdere periodes – hoe te vergelijken?	
2.4	N-termen: verschillend en afwijkende groepen in de periodes	
2.5	Waarde van het diploma bekeken	
3	De toelating tot het hbo en wo	5
3.1	Consequenties langsgelopen	
3.2	Deficiënties	
3.3	Aanmelden voor hbo en wo	
3.4	Studiekeuzecheck en advies uitbrengen: aanpassen	
3.5	Toelatingsonderzoeken	
4	Tenslotte: Realiteit... Vlaanderen en...	8
Bijlage 1	Uit de regeling die is getroffen...	9
Bijlage 2	N-termen	10

1 Voorstel voor aanpassing examens

Het meest opvallende is uiteraard dat leerlingen aan het eind van de rit zonder meer kunnen zijn geslaagd, maar dat degenen die niet aan de normen voldoen, een tweede kans krijgen door middel van het 'wegstrepent'¹ van een slecht eindcijfer (op basis van de school- en/of centrale examens).

Uit de regeling:

Zoals in december aangekondigd, gaan de centrale examens dit jaar door. Behalve twee herkansingen en een extra tijdvak waardoor leerlingen hun examens kunnen spreiden, kunnen leerlingen straks één vak niet mee laten tellen. Dat mag geen kernvak zijn, zoals Nederlands, Engels of wiskunde.

Dit sluit aan bij wat de leerlingenbond (Laks) voorstelde nl. alleen maar in die vakken landelijk examen doen. Dit idee is niet overgenomen maar de stellingname als het gaat over de status en het belang van die vakken als zijnde van groot belang voor het vervolg, is hiermee gehonoreerd.

1.1 Nuancering wiskunde

Wat betreft wiskunde moet er overigens wel een nuancering plaatsvinden – wel opgenomen in de formele stukken maar niet in de berichtgeving via de media.

- Het gaat niet om 'het' vak wiskunde, maar om wiskunde A, B of C, afhankelijk van de schoolsoort en het gekozen profiel.
Leerlingen mogen overigens binnen de kaders daarvoor een ander wiskundeprogramma kiezen, bijvoorbeeld gelet op de eisen die het hbo en wo stellen aan de formele inschrijving.
- Daarnaast kent het havo-profiel C&M geen kernvak 'wiskunde'.
De betreffende leerlingen kunnen wel zelf wiskunde A of wiskunde B in het examenpakket opnemen, ook kijkend naar de vervolgopleidingen – of gewoon omdat ze het als een kernvak zien, in persoonlijk opzicht.
Als ze dat niet doen, moeten ze het vak 'rekenen' volgen in het examenpakket, en daarvoor wordt een schoolexamen afgenomen².

1.2 Rekenen als schoolexamenvak = geen kernvak

We hebben voor alle zekerheid het 'Servicedocument februari 2021 - Versie 12-02-2021' voor de vo-schoolbesturen erop nagevlooid, maar voor de havo-leerlingen met C&M en zonder wiskunde A of B, is 'rekenen' geen kernvak. Het kent een schoolexamen en het resultaat telt niet mee voor de zak/slaagregeling.

Voor de goede orde: voor iedereen op het havo en vwo die een wiskundevak volgt, wordt geacht te gelden dat de einddoelen van het vak 'rekenen' daarin zijn geïntegreerd.

1.3 Lijkt op mbo... maar... (en denk aan 'voorwaardelijk gaan studeren')

Hetgeen nu gebeurt, lijkt ook wel een beetje op de situatie bij het mbo. Daar tellen de resultaten voor de keuzedelen nog niet mee. Dat is pas het geval voor degenen die dit studiejaar aan een mbo-opleiding zijn begonnen.

Wel een groot verschil is met het havo/vwo, is dat mbo'ers vorig jaar voorwaardelijk met een hbo-opleiding mochten starten. Dat zou best ook dit jaar weer een optie kunnen zijn als de onderzoeken die nu gaande zijn, aantonen dat anders relatief veel mbo'ers het diploma niet zouden kunnen behalen. Het valt in dat kader niet te verwachten dat de normen voor het mbo-examen (niveau 4) zullen worden aangepast zoals nu bij het havo en vwo.

We komen er nog op terug maar er zijn al veel mensen die stellen dat wat nu als oplossing voor de havo- en vwo-leerlingen wordt gekozen, ook een vorm van 'voorwaardelijk toelating' betreft. Dat wordt als zodanig gezien omdat ze mogelijk voor bepaalde vakken met een achterstand beginnen

¹ Het doet een beetje denken aan het idee van het 'duimdiploma' van een hele tijd geleden. Dat betekende dat bij het vwo, met een vak meer dan het havo, een niet-geslaagde eindexamenkandidaat als het ware de duim op een onvoldoende kon leggen – om toch een havo-diploma te kunnen krijgen op basis van de aldus resterende vakken. Dat is eigenlijk het tegengestelde van het doen van meer vakken, nu op het havo en vwo, of een vak op een hoger niveau kunnen afleggen. In die gevallen kan soms ook worden gekeken naar aanpassingen als de reguliere situatie niet succesvol uitpakt.

² Dit is nieuw dit jaar, na alle discussies over het opnemen van rekenen in het voorgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Er moet nu wel even worden gekeken naar de vermelding ervan op de cijferlijst bij het diploma, maar de betreffende C&M-havo-leerlingen moeten er dus schoolexamen in doen.

en dat op een hogeschool of universiteit in het eerste semester een vorm van reparatie moet plaatsvinden. Mochten daarbij problemen optreden, kan het inhouden dat er al te snel en teveel een studieachterstand wordt opgelopen, met alle consequenties van dien.

1.4 Wel alle cijfers op het diploma

De leerlingen moeten het gehele examen doen, met de schooltoetsen en de landelijke examens, en voor alle vakken. Daaraan is niet getornd om te voorkomen dat er op voorhand ‘gemankeerde’ diploma’s gaan ontstaan.

Ook worden alle eindresultaten op de cijferlijst bij het diploma vermeld³, inclusief het cijfer voor het vak dat in voorkomend geval is weggestreept om alsnog te kunnen slagen⁴.

Een aspect dat in het kader van deze nieuwsbrief relevant is, betreft de omstandigheid dat het weggestreepte vak behoort tot de eisen die aan de toelating tot een hbo- of wo-opleiding worden gesteld. Het vak maakt in formele zin deel uit van het examen, maar tegelijkertijd is het buiten beschouwing gelaten bij het voldoen aan de eisen ervoor. We komen erop terug.

1.5 Strategisch handelen door leerlingen (en scholen?)

Er zullen ongetwijfeld heel wat leerlingen met de huidige mededelingen aan de slag zijn gegaan om een tactiek te bepalen voor de komende maanden. Ze kunnen een vak als het ware ‘laten vallen’, dus gewoon maar op z’n beloop laten, of zoiets⁵.

In de formele regeling van 12 februari staat dat de leerling gewoon aan het gehele examen, zowel via de school als landelijk, moet meedoen. Maar hij of zij kan in beide gevallen naar de toets(en) en/of het landelijk examen gaan, de presentielijst tekenen, de vereiste tijd blijven zitten, en daarmee een 1 scoren.

Dat is natuurlijk wel het nemen van een gok, maar als er nu al twijfels zijn, kan dit een aanpak zijn die leidt tot het diploma. Het betekent dat er meer tijd en energie beschikbaar is voor de andere vakken. Ook kan het een ‘angstvak’ zijn, los van de kernvakken die niet kunnen worden weggestreept⁶, dus zoiets kan zeker meespelen.

Mede in dit geval moet worden gekeken naar eventuele consequenties voor de doorstroom naar het hbo of wo. Er staat in zo’n geval een 1 (of een wat hoger cijfer na de ‘correctie’) op de cijferlijst bij het centraal examen. Dan is wel helder welke reden daarvoor is aan te voeren.

Het vak en het cijfer maken formeel deel uit van het eindexamen. Als het gaat om een vak dat door een vervolgopleiding wordt geëist, kan er een discussie ontstaan over de waarde van het resultaat. Gaat het dan toch in praktische en mogelijk formele zin over het hebben van een deficiëntie? Mag de vervolgopleiding deze leerling vervolgens weigeren, mede omdat er geen omstandigheid meer te creëren is om het vak bij te spijkeren voor de start van de opleiding? Zie ook verderop.

2 Waarde van het diploma

Er wordt nadrukkelijk niet meer gesproken over het gaan verkrijgen van een ‘corona-diploma’, zoals vorig jaar wel gebeurde. Het handhaven van het centraal examen zorgt voor een dimensie bij de discussies, die bijdraagt aan de status van het havo- en vwo-diploma.

Demissionair minister Slob benadrukt dat het om het behalen van een volwaardig diploma gaat, met vooral als argument dat het recht op doorstroom naar het hoger onderwijs overeind blijft bestaan, ondanks alle aanpassingen zoals:

- Meer examenperiodes
- Kunnen spreiden over die periodes van de examens
- Meer herkansingen mogen doen

---

³ Het gaat om twee aparte documenten bij het havo en vwo. In het register van DUO worden ze wel aan elkaar gekoppeld. Maar als een hbo-opleiding de cijfers wil inzien moet dus naar dat aparte document worden gevraagd, los van het feit dat het diploma op zich het recht op inschrijving geeft – en niet de cijfers.

⁴ We gaan er vanuit dat in dat geval dat cijfer niet apart zal worden ‘aangemerkt’... Mocht het een cijfer lager dan een 4 zijn, dan valt dat resultaat vanzelf wel op...

⁵ Laten we overigens niet denken dat vo-scholen de aanpassingen zouden willen gebruiken om het slagingspercentage zo hoog mogelijk te laten zijn. Het gaat nu om een ‘vangnet’ en het loslaten van een vak is dan een redmiddel als het echt niet anders kan.

⁶ Aanpassingen in het examenpakket zijn niet meer mogelijk, dus het is niet een kwestie van nog snel even het gemakkelijkste wiskunde-programma kiezen...

- Kunnen wegstrepen van een vak, niet zijnde een kernvak
- Verdelen van de examens om voor de lastige vakken meer tijd vrij te kunnen maken, en het examen daarvan pas te doen in de tweede periode.

Over de toelatingseisen in de berichtgeving aan de havo- en vwo-scholen

Even apart hier inkaderen, de uitspraak die wordt gedaan in het 'Servicedocument februari 2021 - Versie 12-02-2021' voor de vo-scholen, en te maken heeft met de toelating tot het hbo en wo – en daarom ongetwijfeld met de onderwijskoepels zal zijn afgestemd:

Het vervolgonderwijs kan geen aanvullende toelatingsconsequenties verbinden aan deze cijferlijst. De toelaatbaarheid van studenten wordt, net als in andere jaren, beoordeeld aan de hand van het behaalde diploma en vakkenpakket dat daar onder ligt.

Het betekent dat de aanpassingen niet kunnen worden gebruikt door de hogescholen en de universiteiten om extra en dus *aanvullende* eisen te gaan stellen. Er is de normale regeling voor de inschrijving bij een hbo- of wo-opleiding met aanvullende vooropleidingseisen en eventueel nadere vooropleidingseisen. Die kan worden gehanteerd en 'that's it'. Alle vakken staan op de cijferlijst, het diploma is behaald en er kan dan een vak op voorkomen dat is gebruikt om toch te kunnen slagen, maar dat is voor het hbo en wo 'een gegeven'.

Dat laat onverlet dat het wel vragen kan oproepen. Verderop in deze nieuwsbrief analyseren we de nieuwe situatie, stellen een paar vragen en komen toch met kanttekeningen en suggesties...

2.1 Monitoren en statistieken opmaken

Er zal niet kunnen worden voorkomen dat na afloop van alle diploma-uitreikingen in de statistieken onderscheid zal worden gemaakt – al is het maar om als overheid de effecten van de aanpassingen te kunnen meten en te evalueren – naar de behaalde resultaten.

Er valt bijvoorbeeld te denken aan het hebben behaald van het diploma op basis van:

- reguliere normen - examens gedaan in de periodes 1 en 2
- reguliere normen - examens gedaan in de periodes 1 en 3
- reguliere normen - examens gedaan in de periodes 1, 2 en 3
- wegstrepen van een vak - met minimaal een 4 voor dat vak op de cijferlijst
- wegstrepen van een vak - met minder dan een 4 voor het centraal examen.

2.2 Normering centraal examen – lastig...

Zoals bekend wordt altijd na afloop van centrale examens landelijk gekeken naar de scores die zijn behaald. Omdat men er vanuit gaat dat door de jaren heen de leerlingen even slim zijn en de examens gemiddeld qua moeilijkheidsgraad gelijk dienen te blijven, worden er zgn. N-termen vastgesteld. Daarmee kunnen de scores en dus ook de eindcijfers worden gecorrigeerd.

In het normale jargon van de organisatie voor de examens betekent dit dat steeds zo'n 90% in ieder geval slaagt. Echter, men worstelt nu met een paar problemen⁷:

- 2020 is niet te gebruiken als vergelijkingsmateriaal
- Dit jaar zullen er leerlingen zijn die strategisch gaan handelen en vakken 'op z'n beloop zullen laten' (dus de moedwillig lage cijfers die worden gescoord op het centrale examen)
- Daarnaast zullen er leerlingen zijn die hun aandacht over andere vakken gaan verdelen en lagere cijfers kunnen scoren.

2.3 Examen doen verdeeld over meerdere periodes – hoe te vergelijken?

En nog eigenlijk wel het belangrijkste in dit kader:

- De centrale examens worden nu verspreid over twee periodes afgenomen. Voor elke periode geldt dat dus maar een deel van de leerlingen aan het examen voor een vak meedoet, gelet op de mogelijkheid om als leerling die keuze te maken.
- Het is nog niet duidelijk hoe daarbij de verdeling zal zijn, dus of de helft voor periode 1 en de andere helft voor periode 2 kiest. De verwachting is echter wel dat iedereen zoveel mogelijk

⁷ In bijlage 2 is een stuk hierover te vinden, zoals recent gepubliceerd namens de overheid. Daarin wordt nadrukkelijk aangegeven dat er nu een paar 'noodgrepen' dienen te worden ingezet...

meedoet in periode 1, aangezien er dan twee herkansingsmogelijkheden ontstaan, in periodes 2 en 3 – niet beide keren, maar de herkansingen zijn wel te spreiden.

- Mogelijk dat de samenstelling van elke groep een stuk anders is, als er ook leerlingen zijn die pas in periode 2 moeten of willen kiezen voor het eerste keer examen doen. Ze hebben dan nog de mogelijkheid om in periode 3 herkansing te doen. Daarmee wil de overheid ondervangen dat leerlingen in periode 1 in quarantaine zitten en dus in problemen komen - of dat ze zich toch echt nog niet voldoende voorbereid voelen.

2.4 N-termen: verschillend en afwijkende groepen in de periodes

Het is zo dat na elke periode wordt gekeken naar de behaalde scores en het vaststellen van de N-termen om zo goed mogelijk recht te doen aan de ontstane situatie en er daarmee voor te zorgen dat zo goed mogelijk de situaties van 2019 en eerder kunnen worden 'gemodelleerd'. Echter, dat moet nu twee keer gebeuren, met verschillende groepen en dus ook achtergronden

Tevens betreft het in periode 2 het een mix van leerlingen die voor de eerste keer examen doen en gebruikmaken van de eerste herkansingsmogelijkheid. Dat kan een bonte verzameling worden, niet homogeen dus, en dan is het nog maar de vraag of hoe het beste te handelen.

Men kan de groep opdelen in twee subgroepen: eerste keer examen resp. herkansing doen. Mogelijk is die eerste groep relatief klein en niet echt representatief. Het is dan aan het College voor Toetsen en Examens om na te gaan wat de beste aanpak is.

2.5 Waarde van het diploma bekeken

OCW geeft dus aan dat er niet hoeft te worden getwijfeld aan de waarde van het havo- en vwo-diploma, af te meten aan het recht om door te gaan naar het hbo en wo. Dat is evenwel een reden die vooral in relatieve zin in de communicatie naar buiten toe is in te zetten. Het kan alleen maar als zodanig worden gezien als de ontvangende partij, het hoger onderwijs dus, daarin meegaat en ervoor zorgt dat er na het eerste hbo- of wo-leerjaar weer sprake is van een 'normale' situatie – dus zoals dat tot en met 2019 is gebeurd – en die dus, laten we dat allemaal hopen, ook geldt voor degenen die in 2020 zijn doorgestroomd. Dat laatste doel is, zoals bekend, voor een aantal groepen evenwel in het hbo en wo opnieuw gedwarsboemd door de gevolgen van de pandemie. Daarover zal straks alles zonder meer in de statistieken worden teruggevonden.

Het zijn op die manier voor geruime tijd 'communicerende vaten', het voortgezet en hoger onderwijs – net als het mbo en hbo. Zo niet, dan zou je het diploma misschien moeten zien als een rijbewijs voor een tocht met een halve tank benzine en zonder een goede reserveband: je komt wel op de plek aan, maar de volgende etappe kan wel eens lastig worden als er ongelukjes gebeuren... Het hoger onderwijs moet derhalve preventief de rol van 'leerwagenvacht' optimaal weten in te vullen.

3 De toelating tot het hbo en wo

Het valt aan te nemen dat op korte termijn OCW komt met een volgende 'routekaart' als het gaat om de consequenties van de genomen maatregelen. Afgelopen vrijdag zou het overigens best wel interessant zijn geweest als tijdens de bekendmaking in Den Haag naast een aantal leerlingen ook vertegenwoordigers van de VH en de VSNU acte de présence hadden gegeven. Daarmee had die afhankelijkheid van elkaar als vo en ho kunnen worden benadrukt naar alle doelgroepen toe, om mede te vermelden dat de hogescholen en universiteiten hun steen zullen gaan bijdragen, op lokaal niveau, want regionaal zijn al voldoende stappen in die richting gezet.

Er zijn wel alvast diverse toezeggingen gedaan, net als vorig jaar, met betrekking tot het inzetten van hbo- en wo-studenten voor het geven van bijlessen e.d. aan examenleerlingen:

VH en VSNU op hun websites

Het examenbesluit van minister Slob geeft de vo-leerlingen nu duidelijkheid. Dat extra geld wordt vrijgemaakt om leerlingen te helpen achterstanden weg te werken geeft vertrouwen dat ze zich goed kunnen voorbereiden op het centraal examen. Samen met het voortgezet onderwijs wordt onder andere gewerkt aan een plan om in de aanloop naar de examens bijlessen door studenten voor scholieren mogelijk te maken. De optie om in het uiterste geval met een extra onvoldoende nog voor de zomer het vo-diploma te halen kan leerlingen de nodige extra lucht bieden en daarmee perspectief op vervolgonderwijs in deze onzekere omstandigheden.

3.1 Consequenties langsgelopen

Waar ongetwijfeld iedereen in het vo en ho op zit te wachten, is wat de nieuwe maatregelen gaan inhouden voor een aantal belangrijke en praktische zaken. Die stellen we hier gewoon maar aan de orde, en dan kan door anderen worden gezien hoe en wat in de komende periode.

3.2 Deficiënties

We kennen een landelijke regeling voor de toelatingseisen (Ratho) en daarin staan voor alle opleidingen in het hbo en wo naast het hebben van een havo- of vwo-diploma de aanvullende toelatingseisen vermeld. Het kan zijn dat die eisen er niet zijn maar in andere gevallen zijn ze vertaald naar bijkomende vakken. Maar ze kunnen tevens aanleiding zijn geweest tot een blokkade met een bepaald profiel.

Vorig jaar is die regeling gewoon toegepast. Dat kon omdat elke a.s. student een complete lijst meekreeg, met cijfers die voldeden aan de normen voor het zakken dan wel slagen. Dat laat natuurlijk onverlet dat hier en daar soepeler met leerlingen is omgegaan als ze een vak niet hadden gedaan en derhalve een toelatingstoets dienden af te leggen. Die politiek paste gewoon in de algehele aanpak om te zorgen voor een soepele overgang.

Zoals in hoofdstuk 2 al gemeld kan door het kunnen wegstrepen van een vak door een leerling een situatie ontstaan waarbij een hogeschool of universiteit vraagtekens kan plaatsen. Dat betreft in de eerste plaats het cijfer dat op de eindlijst komt te staan en in de tweede plaats wat er is gescoord op het centraal examen.

Wat misschien een onzinnige vraag is - maar die formeel toch maar wel moet worden gesteld, is of het vak in die situatie wel juridisch gezien deel uitmaakt van het diploma⁸. Anders gezegd, betekent de wegstreep-actie dat de a.s. student hieraan een formele status kan ontleen, in die zin dat daarmee in voorkomend geval is voldaan aan de aanvullende vooropleidingseisen – dus door te stellen dat er eindexamen in is gedaan (dus het vak is gevolgd en aan de toetsen is formeel deelgenomen)?

Voer voor juristen, maar het is beter nu het antwoord te geven dan later ergens mee in de knoop te geraken.

Nog even voor alle duidelijkheid: Het wegstreep-scenario kan mogelijk succesvol worden ingezet in het geval dat:

- er daardoor teveel onvoldoendes op de lijst komen te staan en/of met te weinig compensatie via andere vakken;
- het cijfer lager dan een 4 is aangezien alleen een 4 of 5 als onvoldoende mag voorkomen in samenhang met het inzetten van compenserende cijfers.

We lopen een tweetal scenario's langs, kijkend vanuit het hbo en wo, als aanzet voor de nagaan wat de beste wijze is om in te spelen op de situatie die nu is ontstaan:

1. Als voor het weggestreepte vak een 4 of 5 is behaald en er staat tevens een redelijk cijfer voor het centraal examen vermeld, kan worden gehandeld als in de reguliere situatie, dus dat het in formele zin dient te worden geaccepteerd.

Het vak kan derhalve worden beschouwd als zorgend voor de toelaatbaarheid op zich, maar uiteraard zal de ontvangende opleiding hiernaar kijken als iets dat zich voordoet in een vorm van inhoudelijke deficiëntie. Op basis daarvan kan worden gezien of extra ondersteuning in het eerste deel van de vervolgopleiding handig is. Maar er mag worden verondersteld dat in vorige jaren een dergelijke actie ook altijd al plaatsvond, bij een intake-gesprek.

2. Het kan zijn dat er een dikke onvoldoende staat vermeld voor dat weggestreepte vak, mede veroorzaakt door een 1 of 2 op het centraal examen (een 2 kan een opgevoerde 1 zijn door de N-term).

Stel dat in formele zin het mogelijk is om een duidelijke oorzaak vast te laten leggen voor het lage cijfer, bijvoorbeeld als gevolg van een 'moedwillig verzuimen in het leveren van de vereiste

---

⁸ Zoals al gemeld, kent het mbo de situatie waarbij een keuzedeel wel wordt vermeld op de lijst met resultaten maar niet meetelt voor het vaststellen van of de betrokkene al dan niet is geslaagd. Het resultaat heeft aldus geen formele status – het meedoen is op zich voldoende geweest.

inspanning⁹. Vervolgens kan op basis daarvan worden geconcludeerd dat de betrokken leerling het diploma in materiële zin niet volledig heeft behaald.

Dat wil zeggen dat er wel nog steeds het recht op toelating bestaat maar dat het weggestreepte vak niet mag worden gezien als het hebben voldaan aan de nadere toelatingseis – dus dat er in het geval de leerling naar die opleiding wil, sprake is van een formele deficiëntie.

Er is evenwel in de wet voor deze bijzondere situatie die nu is ontstaan geen inspanningsverplichting opgenomen, ook niet in de examenregeling, in die zin dat een leerling dient aan te tonen dat hij of zij 'er van alles aan heeft gedaan'. Normaal gesproken moet er (al dan niet bij een zgn. combinatiecijfer) minimaal een vier worden gescoord en zo'n resultaat is dan indirect te zien als het nadrukkelijk hebben geleverd van een prestatie.

We verwachten niet dat over deze situatie door de overheid een standpunt wordt geïnitieerd. OCW zal blijven benadrukken dat in alle vakken examen wordt gedaan, alle cijfers op de eindlijst komen te staan en het diploma derhalve exact dezelfde waarde heeft en dient te hebben (verwachting uitgesproken naar het hbo en wo...) als in voorgaande jaren.

Dat betekent dat een hogeschool of universiteit geen enkele optie heeft om zo'n a.s. student deficiënt te verklaren. Er kan worden nagegaan hoe hier een inhoudelijke mouw aan te passen is, niet nog met een extra zomercursus of aanvullende toetsen – want dan zou het allemaal mogelijk online moeten gebeuren. Bovendien zullen de a.s. studenten ook wel toe zijn aan 'vrijheid van handelen' – en als het weer mag, de tijd gebruiken om van alles te vieren, met alle redenen die daarvoor zijn aan te dragen.

3.3 Aanmelden voor hbo en wo

De formele aanmeldingsdatum is 1 mei (los van andere processen zoals voor de selectie). Vorig jaar is de aanmelding doorgeschoven naar 1 juni, met in de slipstream allerlei andere regelingen om ook later te moeten en te kunnen uitvoeren.

We nemen aan dat 1 mei nu gewoon kan blijven staan, maar dat er verder soepel met die andere regelingen zal worden omgegaan, zoals die in de wet staan vermeld. Echter, door het spreiden van de centrale examens over meerdere periodes, met een veel langer wachten op de examenuitslag, zal er niemand zijn die bezwaar zal hebben tegen het opnieuw gebruiken van 1 juni als markering in het aanmeldingsproces.

3.4 Studiekeuzecheck en advies uitbrengen: aanpassen

Een belangrijk punt is het uitvoeren van een studiekeuzecheck, zoals die aanpak in de wandelgangen wordt genoemd. Het deelnemen eraan is een recht van de a.s. student, maar het kan tevens zo zijn dat daaraan door de ontvangende opleiding een verplichting wordt gehangen. Het meest relevante is nu dat degenen die zich na 1 mei pas voor de eerste keer aanmelden voor een vervolgopleiding, kunnen worden verplicht mee te doen en tevens tegen een negatief advies, zijnde een blokkering van de toelating, kunnen aanlopen.

Het ligt dus voor de hand dat door alle aanpassingen en de druk op de leerlingen er wel online of in een mogelijk toegestane fysieke vorm een 'studiecheck' kan worden gepland en uitgevoerd. Maar het is ook zo dat mag worden verwacht dat de 'straf' niet zal worden toegepast omdat de examenperiodes over een veel langere tijd dan voorheen zijn uitgesmeerd¹⁰, en het plannen van alle activiteiten eigenlijk niet normaal gezien mogelijk is, om alles ook goed te kunnen voorbereiden.

Er zullen dus net als vorig jaar alternatieven moeten worden aangedragen voor de studiekeuzechecks, de inhoud en de vorm. Kijkend op websites is te zien dat nog niet alles in dat opzicht heeft plaatsgevonden. Ook wordt soms gemeld dat al voor 1 mei de mogelijkheid bestaat om de 'skc' te doorlopen maar dat is niet conform de afspraken in de wet, dus in formele zin mag er dan nog geen

---

⁹ We gaan er maar niet vanuit dat de afleverende vo-school hierover informatie doorspeelt aan een hogeschool of universiteit, gelet op de regels voor de privacy. Bij het mbo moest bij de voorwaardelijke doorstroom naar het hbo de afleverende mbo-instelling wel een verklaring afgeven over de kansen die een mbo'er werden toegedicht. We nemen aan dat de betrokken mbo-student hiervoor formeel toestemming heeft moeten geven, om persoonlijke gegevens en oordelen door te spelen naar een hogeschool. Dat zou in voorkomend geval dit jaar weer een optie kunnen zijn.

¹⁰ De eerste periode start op 17 mei en de derde periode eindigt op 9 juli (eventueel 12 juli) – erg laat dus.

advies worden uitgebracht (in samenhang met het verplicht stellen van de 'skc' al helemaal niet). Maar de aanpassingen zullen naar verwachting binnenkort wel worden gecommuniceerd.

3.5 Toelatingsonderzoeken

Er zijn dus nog steeds toelatingsonderzoeken mogelijk, in het geval van het als a.s. student hebben van een of meerdere deficiënties. Als het vak sowieso ontbreekt in het examenpakket kan de ontvangende opleiding een toelatingsonderzoek plannen, maar dat zou dan moeten gebeuren in een vrij laat stadium. Mocht het gaan om een vereist vak dat is 'doorgestreept' door de leerling om daarmee het diploma veilig te stellen – zoals eerder hier gemeld – dan is er in formele zin geen sprake van een deficiëntie maar wel in inhoudelijke zin.

Mogelijk dat er op landelijk niveau voor dat scenario nog een aanpak wordt afgesproken, dus wat er dient te worden getoetst of dat er sprake is van een 'snelcursus' aan het begin van het studiejaar om de meest relevante kerndelen op te poetsen.

4 Tenslotte: Realiteit... Vlaanderen en...

Het is simpel om dit soort analyses uit te voeren en kanttekeningen te plaatsen bij de consequenties van de genomen maatregelen. Maar in de praktijk zal de komende maanden blijken hoe de werkelijkheid eruit zal komen te zien. Er zijn middelbare scholen die al aangeven dat misschien wel 30% van hun leerlingen de eindstreep niet zullen halen, kijkend naar de voorbereiding, de kennis die is opgebouwd en – heel belangrijk – de druk die nu op de jongeren wordt gelegd. Dus de theorie, mooi uitgedacht, en de praktijk, in te vullen met alle betrokkenen...

Tenslotte nog maar een keer: Kunnen we als Nederland leren van Vlaanderen? Daar kent men geen centrale examens, alleen maar schoolexamens... Hoe doen ze dat eigenlijk?

Bijlage 1

Uit de regeling die is getroffen...

Minister Slob: “We nemen drie maatregelen om alle leerlingen de kans te geven dit jaar succesvol af te ronden. Ook krijgen ze extra ondersteuning bij de voorbereidingen, als dat nodig is. Tegelijkertijd blijft het objectieve moment van de centrale examens staan, waardoor geslaagde leerlingen uit bijvoorbeeld Enschede vergelijkbare kennis en kunde hebben als leerlingen uit Alkmaar met een diploma op zak.”

Alsnog slagen door wegstrepen

Leerling mogen één niet-kernvak wegstrepen. Daardoor kunnen die leerlingen toch door naar het vervolgonderwijs. Het eindcijfer van het weggestreepte vak telt dus niet mee bij het bepalen van de uitslag, maar blijft wel zichtbaar op de cijferlijst. Wegstrepen kan alleen als een leerling hierdoor alsnog kan slagen.

Extra begeleiding

Ondanks dat examenleerlingen ook deze weken naar school kunnen, hebben veel scholieren dit jaar een minder optimale voorbereiding gehad op de examens. Daarom kunnen scholen extra geld krijgen om meer begeleiding te organiseren voor examenleerlingen. Ook komt er een online platform waarop uitleg van examenstof, recente examens en (interactieve) webinars komen.

Bovendien wordt met het vervolgonderwijs gekeken wat er eventueel extra nodig is om deze toekomstige studenten een goede start bij hun vervolgstudie te geven.

Voorgezet speciaal onderwijs

De drie maatregelen gelden ook leerlingen die staatsexamen doen, zoals veel leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Dus ook die leerlingen krijgen een extra herkansing, de mogelijkheid om examens te spreiden en de kans om één vak niet mee te laten tellen. Daarnaast kunnen ook vso-scholen geld aanvragen om leerlingen extra te begeleiden richting de centrale examens, net als andere middelbare scholen.

Slaag-zakregeling

Na het wegstrepen van een niet-kernvak blijft de bestaande slaag-zakregeling bestaan voor alle overige vakken. Zo moet bijvoorbeeld het gemiddelde van de (niet weggestreepte) centrale examens minimaal een 5,5 zijn. Ook moet iedere overgebleven onvoldoende gecompenseerd worden door een even hoge voldoende. Een 5 door een 7 bijvoorbeeld. En een 4 door een 8, of twee 7's. De precieze voorwaarden staan uitgelegd op mijneindexamen.nl.

Extra tijdvak

In december werd bekend dat de examenleerlingen dit jaar hun centrale examen mogen spreiden over twee tijdvakken. Daardoor kan een leerling die ziek is of in quarantaine zit tijdens het eerste tijdvak, toch volledig examen doen. Ook mogen leerlingen het centraal examen van één of meerdere vakken verplaatsen naar het tweede tijdvak. Hierdoor krijgt de leerling maximaal enkele extra weken voorbereidingstijd voor de vakken die worden doorgeschoven. Daarnaast krijgen leerlingen een extra herkansing. Deze herkansingen kunnen zowel in het tweede, als in het derde tijdvak worden gebruikt.

En over de toelatingseisen

Het vervolgonderwijs kan geen aanvullende toelatingsconsequenties verbinden aan deze cijferlijst. De toelaatbaarheid van studenten wordt, net als in andere jaren, beoordeeld aan de hand van het behaalde diploma en vakkenpakket dat daar onder ligt.

Bijlage 2

N-termen

Bron: <https://www.examenblad.nl/nieuws/20210201/normering-centrale-examens-2021/2021>

Geen zekerheid over gelijkblijvende vaardigheid in 2021

In 2021 hebben we te maken met een uitzonderlijke situatie. Doordat leerlingen al sinds het voorjaar van 2020 een andere voorbereiding hebben gehad op het centraal examen kunnen we er niet van uitgaan dat de vaardigheid van de leerlingen in 2021 gelijk is aan die van leerlingen in bijvoorbeeld 2019. We zouden daarom de vaardigheid eerst moeten meten. Om dat te kunnen doen is het van belang dat we de leerlingen van 2021 kunnen vergelijken met de leerlingen van 2019. Dat is echter niet mogelijk omdat deze groepen niet vergelijkbaar zijn als gevolg van de omstandigheden sinds het voorjaar 2020. Daardoor kunnen we dit jaar niet normeren zoals anders.

Normeren in 2021: technische analyse dit jaar anders

Dit jaar wordt de score afgezet tegen de scores van andere leerlingen in 2021. Alle in 2021 behaalde scores van leerlingen voor een vak vormen de scoreverdeling. Het gemiddelde cijfer uit 2015-2019 voor dat vak bepaalt, in combinatie met de scoreverdeling, de grens tussen een voldoende en een onvoldoende.

Wanneer we alléén deze gegevens zouden gebruiken om te normeren dan zou het gemiddelde cijfer in 2021 gelijk zijn aan het gemiddelde cijfer in andere jaren ongeacht de vaardigheid van de groep leerlingen. De lat ligt hierdoor niet automatisch op dezelfde hoogte als voorgaande jaren, maar de examenleerlingen van 2021 moeten wel allemaal over dezelfde lat springen om een voldoende te halen.

Om te zorgen dat de lat dit jaar zoveel mogelijk op dezelfde hoogte ligt als in voorgaande jaren, kijken we ook naar de N-termen die de afgelopen jaren zijn vastgesteld op de centrale examens van een vak. Dit noemen we de historische N-term. Bovendien vragen we naar het oordeel van docenten over de moeilijkheid van het door hen nagekeken examen van dit jaar.

Met andere woorden, het gemiddelde cijfer uit de periode 2015-2019 voor een vak geeft dit jaar, in combinatie met de historische N-term en het docentenoordeel, een goede indicatie waar de grens ligt tussen voldoende en onvoldoende voor een examen.

Aan de hand van deze technische gegevens bepalen we de voorlopige N-term.

Normeren in 2021: inhoudelijke analyse blijft hetzelfde

Vervolgens stellen we met behulp van de docenten in onze vaststellingscommissies de definitieve N-term vast. We kijken dan of we de N-term nog moeten aanpassen door onder andere de reacties te wegen die we over een centraal examen ontvangen van leerlingen via het LAKS en van docenten via onze eigen Examenlijn. Deze stap in het normeringsproces is hetzelfde als in andere jaren.

Zo zorgt het College voor Toetsen en Examens ervoor dat het cijfer dat leerlingen straks halen recht doet aan hun prestaties én blijven de exameneisen zoveel mogelijk gelijk aan de eisen van voorgaande jaren.